

ANTAL LÁSZLÓ

Az unió kapujában

A magyar gazdaság állapota a csatlakozás előtt

A közelmúltban Koppenhágában megszületett döntés szerint Magyarország számos, a régió belül viszonylag fejlettnak számító volt szocialista országgal, valamint Máltával és Ciprussal együtt alig egy esztendő múlva az Európai Unió teljes jogú tagjai közé léphet (feltéve természetesen, amit erősen remélek, hogy az áprilisi referendum ezt megerősíti). Ez túlzás nélkül történelmi – nem csak gazdaságtörténeti – jelentőségű változás lesz a csatlakozó országok életében, sőt egész Európában.

Egy kivételesen alig sántító analógia

A fejlett európai piacgazdaságok közösségéhez tartozás hosszú távú gazdasági és gazdaságon túlmutató előnyei egyaránt megkérdőjelezhetetlenek. Gazdasági értelemben ezek az előnyök egyszerűen az unió belüli határok hiányából, a nagyméretű és egységes piacból származnak. Ennek az egységesülésnek a betetőzése a közös valuta. Ez (legalábbis számomra) ugyanannyira magától értetődő, mint az, hogy az Egyesült Államok erősebb, fejlődőképesebb, gazdagabb, mint 52 tagállama lenne külön-külön, különféle saját pénzekkel, eltérő adórendszerekkel, összehangolatlan, sőt olykor divergáló gazdaságpolitikai és politikai elképzelésekkel.

A XIX. század kontinentális Európájának gazdaságtörténete elsősorban arról szól, hogy az egységes nemzeti piac könyörtelenül óriási fölénybe kerekedett az egymástól elszigetelt lokális piacokkal szemben. Enélkül a felismerés nélkül a robbanásszerű iparfejlődés nem is indulhatott volna meg.

Norman Davies *Európa története* című művének vonatkozó fejezete a „Dinamó: A világerőmű, 1815–1914” címet viseli, és így jellemzi ezt a korszakot: „A modernizációt elsősorban hajtómotornak kell látni, nem pedig összetevői statikus összegének. Ezt a motort vagy hajtóművet először be kell gyújtani, majd felpörgetni, hogy végül is elérje a felszálláshoz, az elrugaskodáshoz szükséges kritikus fordulatszámot,

amikor egy teljesen más mozgásállapotba csap át.” A szerző – persze okosan – hozzáteszi, hogy voltak olyan országok – kivétel nélkül már a startvonalon fejletlenebbek (Oroszország, Spanyolország) –, amelyeknek, védekezve a kiszolgáltatottá válás veszélye ellen, „sikerült” hosszú ideig elzárkózni az Európán végigsöprő változástól. Az eredmény, visszatekintve már nyilvánvaló, az elmaradottság konzerválása lett.

Ahogy valaha a nemzeti piac fölébe kerekedett a helyi piacok laza halmazának, a jelenkor alapvető gazdasági mozanata az integrált – tehát az egységes vagy legalábbis hasonló szabályokkal, kereskedelmi és tőke mozgási korlátozások nélkül, előbb-utóbb egységes valutával működő – piac fölénybe kerülése a nemzeti piaccal szemben. A mottó most is ugyanaz, mint ami a XIX. században volt. Ha a piac és a verseny a gazdaság meghatározó részében racionálisan szervezi meg a termelés és elosztás rendszerét, akkor a nagyobb – több erőforrást megszerző, kiterjedtebb értékesítési lehetőséget jelentő – piacnak ez a racionalizáló ereje is nagyobb. Különösen akkor, ha már rendelkezésre áll az a technika, amely a gazdaság szereplői számára könnyen, gyorsan és olcsón hozzáférhetővé teszi azokat a fontos információkat, amelyek birtokában racionálisan dönthetnek, például a legolcsóbban hozzáférhető erőforrást vásárolhatják meg. (A gazdaságban elsősorban ez a hozadék az információtechnika a szemünk előtt lezajló robbanásszerű fejlődésének.) Davies szöfordulatát használva, a nagyobb piac az sokkal több, mint részeinek összege.

A megkérdőjelezett előnyök

Írásomnak nem az a célja, hogy a csatlakozás mellett érveljen. Az uniós csatlakozás támogatottságának gyengülése azonban mégis arra késztet, hogy röviden kitérjek erre az újabban egyre többet vitatott kérdésre.

A most csatlakozni szándékozó országok Lengyelország kivételével kifejezetten kisméretű nemzeti piaccal rendelkeznek, vagyis számukra (így Magyarország számára is) a bekerülés a nagy piacba különösen nagy jelentőséggel bír. A szakértők ezt a csatlakozásból származó előnyt az unióhoz később, de már a múltban csatlakozott periféria-országok jellemzőinek ismeretében hosszú távon évi egy százalékos növekedési többletre becsülik. (A piac elmélyülésének időszakában ez a felzárkózási

plusz ütem több mint kétszeresére növekedett.)¹ Ez az előny, amely hosszú távon, tehát nem évről-évre menetrendszerűen jelentkezik, nem megvetendő, Magyarország mai szintjén évi 150 milliárd forintnak felel meg.

Nem a torta szeletelése körüli alkuról van tehát szó, hanem arról, hogy így maga a torta, az osztozkodás tárgya nagyobb lesz. Ezért kissé egyoldalúnak tartom azokat az eszmevuttatásokat, amelyek a csatlakozást *kizárólag* a kapható többleterőforrások nagyságrendje (pestiesen szólva az EU közös kasszából lenyúlható pénzek) szempontjából ítélik meg. (Mellesleg a felhasználható források nagyságrendje sem csak azon múlik, hogyan döntenek Brüsszelben. A mezőgazdasági előcsatlakozási támogatásokat például jó ideig egyszerűen azért nem lehetett hívni, mert késett a pályázatok elbírálásához szükséges hazai intézményi feltételek kiépítése. A Sapard-program pályázatairól van szó. A jelenség azért érdemel szót, mert megismétlődését nem tudom kizárni.)

A gyorsabb növekedés (nagyobb torta) mellett van egy másik feltétlen előnye is a belépésnek. Csökken a kockázat, könnyebbé válik az olyan viharok kiheverése, mint amilyen az 1998-as orosz válság volt. Az országkockázat csökkenése praktikusán annyit jelent, hogy jobb feltétellel (kisebb kamatfelárral) lehet például eurokötvényt kibocsátani. A kockázatcsökkenés tehát pénzzé válik, mégpedig *azonnal*. Magyarország méreteinél fogva *meghatározóan* rá van utalva a külkereskedelmre. Nemcsak a nyersanyag és energiaimport miatt, de azért is, mert a termékek nagy részét csak a hazai piacra szorítkozva nem tudja gazdaságosan előállítani, míg másokat tudna, de nem érdemes itthon termelni. A bruttó hazai termék kétharmada exportra kerül, ennek háromnegyede az Európai Unió jelenlegi tagjainak piacán (főként Németországban) értékesül. Ezeket az arányokat és egyáltalában a fejlett (elsősorban nyugat-európai) piacgazdaságok munkamegosztási rendszerébe való betagozódás *kényszerét* adottságnak kell venni, akár tagjai leszünk a „klubnak”, akár nem. Ugyanígy rá vagyunk utalva a működő tőkére is, mivel kevésbé fejlett, csak lassú tőkeakumulációra képes gazdaság vagyunk. (Az elmúlt évtizedben kereken 20 milliárd dollárra rúgott a beáramló működőtőke. Ez egyharmada a jelenlegi egy évi bruttó hazai terméknek.) Ha mindenképp rá vagyunk utalva a fejlett piacgazdaságok munkamegosztási rendszerére és tőkéjére is, akkor megkérdőjelezhetetlenül jobb belül lenni, mint kívül.

Szándékosan csak a szűken vett gazdasági előnyökre tértem ki (jóllehet a gazdaságon kívülieket fontosabbnak tartom), közülük is csak azokra, amelyek nem függenek a felzárkózást segítő közösségi források nagyságától (strukturális, kohéziós alapoktól, valamint a közös agrárpolitika pénzalapjától). Távolosan gondolkodva az uniós csatlakozásnak *csak* előnyei vannak. A mérleg másik serpenyője *üres*. (Az persze rajtunk múlik, hogy ebből az előnyből mennyit sikerül realizálni. Mint ahogy előny az autópálya-építés is,

de most kétségkívül megterheli a hazai adófizetőket.) De akkor miért fogalmazódnak meg egyre hangosabban a kételyek?

Az *első*, a legfontosabb ok szerintem a félelem attól, hogy a közösség tagjává válás a *gazdasági* szuverenitás megszűnését vonja maga után. Ez igaz, és a szuverenitásukat nemrégiben elnyert országok számára különösen *nehezen elfogadható*, de elkerülhetetlen. A közösség tagjává válás közös játékszabályok elfogadását igényli. Erről szól a jogharmonizáció, a közösségi vívmányok (acquis) átvétele. Szigorú előírások korlátozzák a külföldi befektetőknek nyújtható kedvezményeket vagy a mezőgazdasági termelőknek nyújtható támogatásokat, azokat is, amelyeket nem az uniós finanszíroz, hanem a magyar költségvetés nyújt. Ez nem is lehet másképp. Ezek a kedvezmények ugyanis, beleértve a magyar kormány által nyújtottakat is, valamilyen formában befolyásolják az egységes uniós piacon kialakuló versenyfeltételeket, például elszippantják mások elől a piacot, egyes befektetőket előnyösebb, ennél fogva másokat hátrányos helyzetbe hozhatnak. Ez pedig többé nem magánügy. A bankbetétek anonimitását is azért kellett megszüntetni, mert ez szintén közösségi kérdés. Ezzel meg kell barátkozni. A közös szabályok elfogadása nélkül a rendszer nem működőképes.

A *második* ok a csalódottság. Brüsszel a most taggá váló tíz ország felzárkóztatására összesen nem egészen negyedszáz milliárd eurót szán a 2004 és 2006 közötti időszakban. Ez messze kevesebb, mint amekkora fajlagos támogatásra az előttünk csatlakozó országok számíthattak. Ennek nem lehet örülni, de őszintén szólva attól fogva, hogy a belépők köre tízre bővült, számítottam a források megcsappanására. (Mellesleg a bővítésre szánt pénzügyi keretről még 1999-ben Berlinben határoztak.) Nem csodálkozom sem azon, hogy a közös kassa nettó befizetői nem akarnak mélyebben a zsebükbe nyúlni, sem azon, hogy a jelenlegi támogatott tagországok nem mondanak le szívesen kedvezményeikről, de azon sem, hogy az innenső térfélen lévők nehezményezik az egyenlő elbánás hiányát.

A *harmadik* lehetséges ok egyszerűen az, hogy a csatlakozás időpontjához közeledve figyelem egyre inkább a belépéssel járó *követelmények és kötelezettségek* felé fordul. A tagság elnyerése után a hazai vállalatok még azt a kevés védettséget sem fogják élvezni,

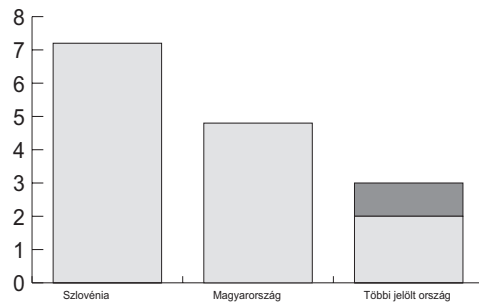
¹ Lásd bővebben Horváth Ágnes – Szalai Zoltán: A kevésbé fejlett országok konvergenciájának tapasztalatai. *Közgazdasági Szemle* 2001/7–8.

amely az elmúlt évtized széleskörű, a kereskedelmen túl ma már a tőkepiacra is kiterjedő liberalizáció után még egyáltalán megmaradt. Megszűnik a hazai pálya előnye is. Felüti a fejét a verseny az árampiacon, a vasúti szállításban, vagy – ami már részben megtörtént – a távközlésben is. A bankfiók-alapítási lehetőség fokozza a versenyt a pénzügyi piacon. Ehhez alkalmazkodni kell. De alkalmazkodni kell azokhoz a követelményekhez is, amelyek a környezetvédelmi normák teljesítéséhez, a közúthálózat és a vasút fejlesztéséhez kapcsolódnak. Ezek rendkívül tőkeigényes infrastruktúrális fejlesztéseket tesznek elkerülhetetlenné – igaz, az unió strukturális alapjainak számottevő részvételével, de az is igaz, hogy a hazai költségvetés már most is súlyos terheit tovább növelve. Végül a követelmények egy újabb csoportja a gazdaság stabilitására (államháztartási hiányra, államadósságra, alacsony inflációra és alacsony kamatszintre, továbbá stabil valutára) vonatkozik. Ezek a maastrichti kritériumok. A versenyképességi, stabilitási és gazdaságfejlesztési kötelezettségek teljesíthetősége a gazdaság állapotától és alkalmazkodóképességétől függ. Nevezhetjük ezt uniós felkészültségnek is.

Európa, illetve Magyarország a csatlakozás előtt

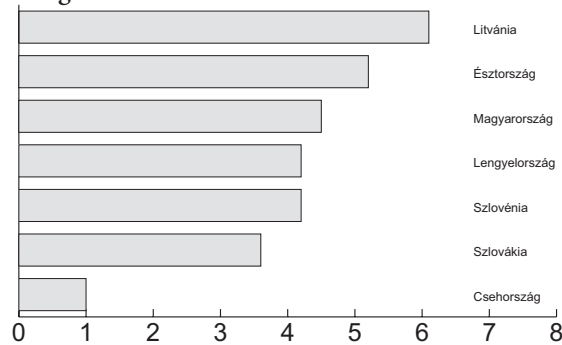
A csatlakozásra most lehetőséget kapó egykori szocialista országok alig másfél évtized alatt, erőltetett menetben történelmi léptékű átalakulást kísérelnek meg. A piacgazdaság alapintézményeinek kialakítása nem megrázkódtatásmentesen ugyan – még a legsikeresebb országokban is a teljesítmények 15–20 százalékos zsugorodását előidéző drámai válság után – alig egy évtized alatt nagyjából megvalósult. (Ugyanez a fejlett ipari országokban evolutív folyamatként sok évtizedet vett igénybe.) Az évtized második felében a csatlakozásra váró országok sikerrel stabilizálták gazdaságukat. Az inflációs ráta, amely a kilencvenes évek kezdetén néhány országban még csillagászati méreteket öltött, ma már mindenütt szalonképesnek mondható. (Az e tekintetben legfégyelmezetlenebb Szlovéniában tavaly 7,2, nálunk 4,8 százalék volt a fogyasztói áremelkedés. A többi jelölt országban pedig egyenesen megfelelő, 2–3 százalékos volt az infláció mértéke.) Az országok többségében a sikeres stabilizációt az uniós átlagnál számottevően, 1,5–2 százalékkal gyorsabb növekedés követte. Amíg 1997–2001

Inflációs ráta, 2002

között az unió átlagában évi 2,6 százalék volt a növekedési ütem, ugyanebben a periódusban Litvániában 6,1 százalék, Észtországban 5,2 százalék, Magyarországon 4,5 százalék, Lengyelországban és Szlovéniában 4,2 százalék és még Szlovákiában is 3,6 százalék volt. Csak az épp ebben a periódusban valutaválsággal küzdő Csehország produkált évi 1 százalékos növekedést.² A csatlakozásra most alkalmasnak minősített országok mindegyikének sikerült kikeverednie abból a bővös körből, amelyet a magas infláció, súlyos külső eladósodottság (nagy fizetésimérleg-hiány) és súlyos állami deficit együttesen jellemeztek akár csak néhány évvel ezelőtt is. Tömörebben megfogalmazva, ezek az országok fenntartható növekedési pályára léptek. Ezt a tényt ismerte el a koppenhágai döntés.

Átlagos évi növekedés 1997-2001

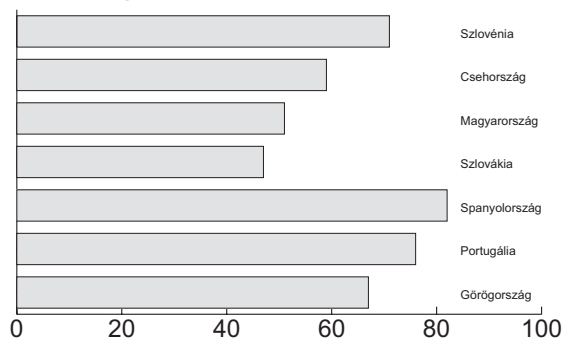

A helyzet azonban nem ilyen egyszerű. A most csatlakozók a volt szocialista országok között a fejlettebb és stabilabb gazdaságok közé tartoznak, uniós összehasonlításban viszont nem. Ha az egy főre jutó bruttó hazai termék színvonalának 1999. évi uniós átlagát 100-nak vesszük, akkor Szlovénia fejlettsége 71 százalékos szintet ért el, Csehorszáé 59-et, a harmadik legfejlettebb Magyarországon 51 százalék volt a relatív fejlettség. Szlovákia még közelíti az uniós átlag felét (47 százalék), Lengyelország és Észtország fejlettsége 40 százalék alatt maradt, míg a másik két balti ország még a 30 százalékot sem éri el. Ha a korábban csatlakozó kevésbé fejlett országokat vesszük, akkor Spanyolországban ugyanez az indikátor 82 százalék, Portugáliában 76 százalék volt, és még a legszerényebb fejlettségi szinttel rendelkező Görögországban is 67 százalékot ért el. A csatlakozó mediterrán országok átlagosan 25 százalékkal voltak elmaradva az élbolytól, a mostaniak viszont 60

² EC Economic Forecast for the Candidate Countries (Autumn 2002)

százalékkal. Csak a parányi Szlovénia közelíti a mediterrán csoportot. A többiek hátránya, beleértve Magyarországot is, tetemes, nemcsak az uniós átlagához viszonyítva, de a szegényebb tagországokhoz képest is.³ A felzárkózás a jelenlegi fejletlenebb országok szintjére véleményem szerint legalább negyedszázados program, feltételezve, hogy a kétszázalékos növekedési (termelékenységi) többletünk tartósan bizonyul.

Egy főre jutó bruttó hazai termék, 1999
(uniós átlag: 100)

Ez a fejlettségi hátrány mindenben megmutatkozik. Nem csak az újabban sokat emlegetett bérszintkülönbségben. Valaha a legfejlettebb nyugat-európai országokat tömörítő EGK a bővülés egyes fokozataiban lépésről lépésre átalakult, kissé érdesen fogalmazva azt is mondhatjuk, felhígult, vagy legalábbis kevésbé érvényesülnek a kölcsönösen magas fejlettségből származó előnyök. Az így kialakuló éles versenytől nemcsak mi tartunk, de tőlünk nyugatabbra sem feltétlenül lelkesednek. Túlzás persze a bezúduló olcsó munkaerőtől és annak foglalkoztatási konzekvenciáitól tartani, mert a munkaerő mobilitása korlátozott, nyelvi akadályok is vannak. De a most belépő országok korábbi uniós tagokkal határos területein számolnak ilyen hatásokkal. Tartanak az olcsó munkaerővel előállított mezőgazdasági tömegtermékek kéretlen versenyétől az amúgy is túltermeléssel küszködő piacokon. (A termelést ezért szabályozzák kvóták.)

A magam részéről nem azt érzem a legnagyobb gondnak, hogy a fejlett országok a versenyben kiszorítják majd a gyengébb gazdaságokat. (Ez a veszély talán legrealisabb a bankpiacon.) Attól sem tartok, hogy a fejlett országok kihelelyezik a „végekre” kevésbé kvalifikált (összeszerelő) tevékenységeiket vagy éppen a környezetre ártalmas munkafolyamatokat. Az olcsó betanított munkára, ezt épp most tapasztalhatjuk, van Magyarországnál alkalmasabb terep is. A környezetvédelmi előírások pedig – némi türelmi idő után – egységesek. Azt sem tartom akár egy kicsit se valószínűnek, hogy a belépés nyomán majd gyorsulón emelkedni kezdenek az árak. Az előttünk csatlakozó országokkal sem ez, hanem éppen az ellenkezője történt. Lassult az infláció, és csökkent az államháztartás hiánya is. (Görögországban a kilencvenes évek elején közel 20 százalék volt az infláció, Portugáliában is meghaladta a 10 százalékot,

ma mindkettőben 3 százalék körüli. A konvergencia tehát megvalósult.) Semmi ok nincs annak feltételezésére, hogy nálunk másképp történik majd. A relatív árak persze változni fognak, drágulnak a szolgáltatások, és olcsóbbak lesznek a tartós fogyasztási cikkek. De eddig is ilyesmi történt lassuló infláció mellett.

Ellenben számolni kell azzal, hogy a következő időszak a *konvergenciáról* (mégpedig nem elsősorban bérkonvergenciáról) szól. Be kell illeszkednünk az európai autópálya-hálózatba (minden kilométer autópálya 1,5-2 milliárd forintba kerül), az autópályán kívüli autótutakat korszerűsíteni kell. A vasúti közlekedésnek is meg kell felelnie az uniós normáknak, s ez szintén tetemes fejlesztési költséggel jár. Tökeigényes terület a környezetvédelmi szabályoknak való megfelelés is. Többet kell szánni a humán erőforrások fejlesztésére. A versenyképességi esélyek kiaknázása a kis- és középvállalkozások tőkeszerzési lehetőségeinek bővítését igényli. A viszonylag fejletlen területek felzárkóztatása és az agrártermelés korszerűsítése további tőkét igényel. A 2003–2006 közötti fejlesztési feladatokat a *Nemzeti fejlesztési terv* foglalja össze. Az intézkedéshalmaz nagyságrendjét 5000 milliárd forint körülire becsülik a szakértők. Ennek valamivel kevesebb mint egyharmada várhatóan az uniós hozzájárulása lesz, míg durván egyharmadát az állam (központi költségvetés, regionális és helyi források együtt), végül a fennmaradó egyharmadot a magán-szféra fogja, részben hitel formájában finanszírozni.

Ezek a befektetések az ország számára természetesen hasznosak. A közlekedés fejlesztése nyilván közelebb hozza az ország nehezen megközelíthető régióit Európához, és a végeredmény csak az lehet, hogy kialakul az egységes Európa közlekedési térképe. A kis- és középvállalkozások fejlesztése növeli azt a hozzáadott értéket, amelyet a hazai termelés tesz hozzá a magyar exporthoz. Az információs technika fejlesztése ugyancsak versenyképesség-javító tétel (oktatási és kormányzati adminisztrációs szerepéről nem is beszélve). Mindez nem változtat azon, hogy a következő évtizedet a roppant ambiciózus fejlesztések politikája fogja jellemezni. Ebben, mint szó volt róla, az államnak is jelentős terheket kell vállalni, mert társfinanszírozás nélkül a brüsszeli források sem lesznek hozzáférhetők. Ebből pedig az következik, hogy az államnak mérsékelnie kell a fogyasztási jellegű kiadásait. Világosan fogalmazva: veszélyes illúzió,

³ Az adatok Darvas Zsolt Árfolyambegyűrés és reálárfolyam az EU-aspiráns országokban c. tanulmányából származnak: *MNB füzetek*, 2001/4.

hogy a belépéssel a bőség esztendei következnek. Ami előttünk áll, az az akkumuláció nagy társadalmi erőfeszítést igénylő időszak. Visszakanyarodva a kiindulóponthoz, a relatív elmaradottság azt jelenti, hogy a konvergenciából fakadó tennivalókat kisebb (fele akkora) jövedelemből kell megvalósítani, vagyis több felhalmozási forrást kell biztosítani, elvonva azt a fogyasztás elől. A piacgazdaság kiépítésének erőltetett menetét tehát nem egészen másfél évtizeddel később egy újabb erőltetett menet követi. Most a felzárkózásé.

A gazdaságpolitika felelőssége

Ebből a szempontból a csatlakozó országok helyzete, talán Málta és Ciprus kivételével, nem irigylésre méltó. Kevésbé fejlett mivoltuk mellett az érintett volt szocialista országok egytől egyig *sebezhetőek*, vagyis ha a külső feltételek kedvezőek és különösebb gazdaságpolitikai melléfogásokra nem kerül sor, akkor stabilak maradnak, de könnyen le is tudnak sodródni erről a pályáról, ha közbejön valami kellemetlen esemény (oroszcsehszlovák válság 1998-ban, nyugat-európai dekonjunktúra, majd a mostani emelkedő olajárak). A letérés ilyenkor nem egyszerűen a külső tényezők miatt következik be, hanem az elhibázott válaszreakciók, a gazdaságpolitika lehetőségeit túlbecsülő, máskor az eszközöket összehangolatlanul alkalmazó döntések miatt. 1997-ben Csehország került nehéz helyzetbe (a túlértékelt cseh korona miatt válság alakult ki), és ezt csak jó néhány év után sikerült kiheverni. Most Lengyelország mozdul ki nehezen a recesszióból, miközben Magyarországon jelentős a költségvetési hiány, és romlott a gazdaság versenyképessége, részben a termelékenység messze meghaladó béremelkedés, részben a forint erősödése következtében. (Lengyelországban, csakúgy mint Magyarországon, gyakoriak a pénzügyminiszter és a jegybankelnök közötti viták, amelyek a gazdaságpolitika monetáris és fiskális eszközeinek összehangolatlanságáról, különböző irányzatok időnkénti felülkerekedéséről tanúskodnak.) Újra bűnbe esni tehát könnyű, ellenben korrigálni nehéz és népszerűtlen. Nem véletlen, hogy az unió bővítésére vonatkozó stratégiai dokumentum Máltáról és Ciprusról azt állítja, hogy már most eleget tesznek az unió gazdasági követelményeknek, míg a többi nyolc a belépés időpontjáig lesz képes eljutni ebbe az állapotba.⁴ Az sem véletlen, hogy az utolsó

hónapok véghajráját a Bizottság folyamatosan figyelemmel kíséri (monitoring). Van bizalom tehát, de nem korlátlan. A konvergencia persze nemcsak szabályok átvételét, azonos intézmények kialakítását és az infrastruktúra bizonyos közös elveknél megfelelő fejlesztését jelenti, hanem a folyamatok mélyén maga az egész gazdaság átalakul, modernizálódik, felveszi azokat a közös tulajdonságokat, amelyek az erős gazdaságokra minden egyediségük mellett általánosan jellemzőek. A legfontosabb gazdasági kérdés szerintem az, hogy a magyar gazdaság megtette-e már az első lépéseket a konvergenciának ebben a mélyebb értelmében. A témáról az MNB készített meggyőző elemzést.⁵ A válasz a kérdésre egyértelműen az, hogy az elmúlt évtizedben a magyar gazdaság meglepően gyorsan volt képes illeszkedni a fejlett piacgazdaságokhoz. Ennek eredménye például az, hogy a külkereskedelem szerepe a magyar gazdaságban nagyobb, mint a velünk hasonló méretű Ausztriában, Dániában vagy Finnországban, jóllehet a felsorolt országok sokkal fejlettebbek. A magyar export részesedése az EU összes importjában a kilencvenes évek második felében 0,4 százalékról 1 százalékra növekedett. Ez sem nagy szám persze, de a növekedés feltűnően gyors és elsősorban azokra a területekre koncentrálódik az expanzió, amelyek a korszerű technikát reprezentálják. (Kizárólag a gépek és szállítóeszközök exportjában valósult meg a magyar export térnyerése. Ezek nem jelentéktelen része high-tech termék.) Az ezredfordulót megelőző évben a külföldi tőke jelenléte a bruttó hazai termék 40 százalékát éri el. Ez durván kétszer magasabb, mint Görögország, Spanyolország vagy Portugália hasonló aránya. Nemcsak az export, de a termelés szerkezete is erősen közeledett a fejlett országokéhoz. Tény az is, hogy a stabilitás jellemzői, a maastrichti kritériumok szempontjából sok dicsekedni valónk ugyan nincs, de alapjában nem rosszabb a helyzetünk, mint volt a korábban csatlakozó országoké belépésük előtt két esztendővel. Mindez számomra megnyugtató, ha a felzárkózás esélyeit latolgatom.

Végezetül: az unió csatlakozás gazdaságon kívüli előnyeit sokkal fontosabbnak tartom a gazdaságiaknál. Ami pedig a gazdaságot illeti, a csatlakozásnak csak előnyei vannak, a kérdés legfeljebb az lehet, hogy milyen mértékben tudjuk kihasználni a belülről származó potenciális előnyöket.

Fontosnak tartom, hogy leszámoljunk mind az illúziókkal (vérmes bérfelzárkózási remények, horribilis unió támogatási igények), mind az irracionális félelmekkel (lavinászerű áremelkedések, gazdagabb országok kizsákmányolása), mind pedig a gazdasági szuverenitáshoz való esélytelen ragaszkodással. Ha tetszik, ezeket a szempontokat tartom a versenyben való eredményes szereplésünk lélektani előfeltételének. ■

⁴ *Towards the Enlarged Union Strategy Paper*. Commission of the European Communities. (Brussels, 2002. X. 9.).

⁵ *Az euró hazai bevezetésének várható haszna költségei és időzítése*. MNB Műhelytanulmányok 24., 2002